

Beslist anders beslissen!

Het surplus
voor **besturen**
als bewoners
het **beleid**
mee sturen

Bestuur
Bevordert
Betrokkenheid
Bewoners

Bewonersparticipatie blijft nodig

Waarom nog maar eens een brochure rond bewonersparticipatie? Zijn we dan nog niet met z'n allen overtuigd? En bewonersparticipatie is toch een thema dat reeds lang meegaat? In 1978 reeds, tijdens het jaar van het dorp, werden in heel Vlaanderen dorpsraden én parochiezealen opgericht om de fusies meer verteerbaar te maken. 30 jaar later zijn nog altijd enkele van deze raden heel actief. We moeten dus met andere woorden het warm water niet opnieuw uitvinden, al is de maatschappelijke context intussen enorm geëvolueerd.

Gemeentebesturen zijn meer en meer goed georganiseerde en professionele organisaties. Een noodzaak omdat de hogere overheid hen veel bijkomende taken gaf, wat een positieve evolutie is. Die evolutie zorgde er ook voor dat het directe contact met de bewoners en de aandacht voor de dorpen wat op de achtergrond kwam te staan. En bewoners zijn vandaag de dag mondige burgers geworden die willen weten wat met hun leefomgeving gebeurt.

Daarom investeert de provincie nog altijd in bewonersparticipatie en in dorpen! Nieuwe multifunctionele ontmoetingszalen, aantrekkelijke publieke ruimtes en de betrokkenheid van bewoners bij dit alles, zijn elementen uit ons plattelandsbeleid waar we sterk op inzetten. Dit verhoogt niet alleen de beeldkwaliteit van onze dorpen, maar maakt vaak ook van 'beslist beleid' een 'gedragen beleid'.

Daarnaast stimuleren we ook het vrijwilligerswerk. Bewonersparticipatie vraagt immers een belangrijk engagement van de bewoners. De provincie gelooft dat dit engagement bijdraagt tot de sociale cohesie in dorpen. En net dat kan van een dorp een leefbaar dorp maken!

Vandaar inderdaad nog maar eens een nieuwe brochure, en dit om een dubbele reden. Omdat we merken dat bestuurders nog steeds pleinvrees hebben om in dialoog te treden met hun bevolking. Door het geven van goede voorbeelden en tips hopen we dat veel besturen de participatiehandschoen nu effectief zullen opnemen. Anderzijds willen we ook geëngageerde bewoners een hart onder de riem steken en hen oproepen om ook verantwoordelijkheid te dragen voor hun leefomgeving, hun wijk, hun dorp. Want van de overheid mag en kan je ook niet alles verwachten.

Deze brochure is het werk van vele handen, niet in het minst van de medewerkers van Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen. Zij kunnen bogen op vele jaren ervaring wat betreft bewonersparticipatie. We zijn hen dan ook heel dankbaar voor de fijne samenwerking, het delen van hun ervaring en voor het feit dat ze ook de rol van de bestuurder in bewonersparticipatie - tot dan toe voor hen nagenoeg onbekend terrein - mee willen belichten. Het resultaat mag gezien worden!

We wensen alvast alle initiatiefnemers veel leesplezier, zowel bestuurders als bewoners!

Dirk De fauw
Gedeputeerde huisvesting, jeugd en welzijn

Guido Decorte
Gedeputeerde gebiedsgerichte werking

Für Elise

De vlam van Beethoven heette Therese Malfatti. Noch jij noch ik bespeuren in die naam iets van Elise. Niemand lijkt met zekerheid te weten waarom de “Bagatelle in A minor” die naam ‘Für Elise’ draagt. Nog minder weten we waarom deze bagatelle zo vaak als wachtmuziekje wordt gebruikt. Ben jij tevreden als je een wachtmuziekje hoort ?

Tal van gemeentebesturen gebruiken wachtmuziekjes. Excuus, maar veel bewoners vinden dat hun gemeentebesturen eigenlijk functioneren als wachtmuziekjes. Er is een beleefde omgang, maar men laat burgers wel wachten. Het is afwachten of iemand je hoort. Het is hopen dat iemand oprecht iets zal doen met jouw verhaal en ruimte wil maken voor jouw invloed. Wachtmuziekjes, info@adressen en formulieren online wekken de schijn van bereikbaarheid, maar duwen de burger volledig in de rol van ‘wachterende klant’. Adviesraden hebben helaas ook niet altijd een grotere impact dan een wachtmuziekje...

Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen pleit met deze uitgave resoluut voor participatief beleid. Vanuit het perspectief van de bestuurder is participatie interessant omdat het een draagvlak creëert onder bewoners en omdat het een bestuur toelaat om bij te leren. Participatie tilt jouw beleid op van wachtmuziekje tot ‘dialogoog’ en maakt van je bewoners meer dan klanten. Kies voor participatief beleid en je bereikt beter beleid.

Dit pleidooi voor meer participatie is niet uit de lucht gegrepen. Je leest getuigenissen van mensen die weten wat macht en politieke oppositie is. Je leest getuigenissen van mensen die dagelijks omgaan met bewoners die zich gedragen als lobbyisten. Je leest de verhelderingen van bestuurskundigen en merkt dat met realiteitszin over de vele facetten van participatie is nagedacht. Je krijgt tips om concreet werk te maken van participatie.

Deze brochure is de helft van een twin-publicatie. De andere helft richt zich tot bewoners met de slogan ‘Beslist meebeslissen’. Talrijke bewonersgroepen uit verschillende gemeenten komen aan het woord. Dat levert nieuwe inzichten.

Tenslotte dank ik de makers van deze twin-publicatie. Zij passen zelf toe wat ze verkondigen. Een goede publicatie over participatie komt tot stand door de inbreng van diverse participanten : politici, ambtenaren, deskundigen en zeker bewoners !

Ward Dumoulin
Voorzitter Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen

Inhoudstafel

Beetje theorie in een praktijkboek

Historisch perspectief	blz.6
Maatschappelijke evolutie	blz.7
Gemeentedecreet	blz.7
Participatie breder bekeken	blz.9
De participatieladder	blz.11

Brede basis voor een open beleid!

blz.13

Brengt participatie iets op?

Taakgerichte opbrengst	blz.15
Procesgerichte opbrengst	blz.17

Beetje bij beetje starten met participatie

blz.19

Belang van een breed draagvlak

blz.21

Body geven aan participatie komt van 2 kanten

blz.23

Bakens voor een goed begin

blz.24

Big Bang!

10 vooroordelen ontkracht

Beïnvloeding door omgevingsfactoren

blz.31

Breek uit... met een participatief beleid!

blz.33

Bewegen in bewonersparticipatie

College van burgemeester en schepenen	blz.35
Gemeenteraadsleden	blz.37
Ambtenaren	blz.39
Bewoners	blz.41

Belangrijke tips voor een goede samenwerking met bewoners

blz.43

Bijdragen tot betere communicatie

blz.45

Brug van B naar B

blz.47

Bagage

Methodieken

blz.48

Meer lezen

blz.49

Nuttige websites

blz.50

Boodschap van belang

Wat kan Samenlevingsopbouw voor je doen?

blz.52

Beslist anders beslissen: blik op de aanpak

blz.54

Colofon

Ieder onderwerp in deze brochure krijgt zowel theoretische diepgang, bestuurskundige reflecties als een resem praktijkverhalen en -voorbeelden.

De bestuurskundige reflecties doorheen deze brochure zijn een bijdrage van Karolien Dezeure en Filip De Rynck (Hogeschool Gent, departement bestuurskunde). Vanuit hun referentiekader verwerkten zij diverse interviews met politici en ambtenaren tot een rapport: 'Participatie wordt ge(s)maakt! Over de visie van politici en ambtenaren op participatie'. Dit rapport kan je terugvinden op onze website www.samenlevingsopbouwvvl.be.

In het hoofdstuk 'Beslist anders beslissen: blik op de aanpak' lees je meer over onze werkwijze en het tot stand komen van deze publicatie.

Beetje theorie in een praktijkboek

Een blik in de achteruitkijkspiegel leert ons dat democratie en het daarmee verbonden begrip participatie voortdurend in evolutie zijn. Participatie is een vorm van bestuurlijke vernieuwing, inherent dus aan het besturen zelf. Het proces- en projectmatig karakter van participatie maakt dat de weg die gevolgd wordt, steeds anders is. Andere tijden, andere mensen, nieuwe invalshoeken, nieuwe methodieken en tools maken van elk participatief traject een uniek gebeuren dat tegelijk een volgend proces kan beïnvloeden. Dit hoofdstuk wil in een notendop inzicht geven over de wijze waarop ons democratisch bestel met participatie omgaat, het wettelijk kader even duiden en via de 'participatieladder' een analytisch instrument meegeven.

Historisch perspectief

Het begrip 'burgerparticipatie' kende de afgelopen 50 jaar een evolutie: men spreekt zelfs van verschillende 'generaties'. Er is een beweging van representatieve democratie naar participatieve democratie. Van een bestel dus waar de democratisch verkozenen 'volmacht' krijgen tot handelen, naar een democratie die participatieruimte creëert en zo burgers kansen geeft tot mee richting geven en zelfs tot meebeslissen.

Kortweg kunnen we drie vormen onderscheiden:

- **Inspraakdemocratie** (jaren '70):
Het initiatief ligt bij het bestuur, de burger mag zijn mening geven. Inspraak gaat om het informeren, sensibiliseren over en toetsen van voorstellen uitgewerkt door het lokaal bestuur.
- **Interactieve democratie** (jaren '90):
Het initiatief blijft bij het bestuur, maar de burger mag vooraf meedenken.
- **Directe democratie** (vanaf 2000):
De overheid faciliteert burgerinitiatieven die beleidsbeslissingen mee helpen oriënteren. De agenda van het bestuur staat niet voorop. Start en uitkomst van dit proces zijn open.

Deze vormen van democratie zijn niet uitsluitend gebonden aan een bepaalde periode. Naargelang de inzet en het doel van een participatieproces kan elk van deze drie vormen van toepassing zijn en kunnen ze zelfs wat naast elkaar lopen. Deze 'generaties' zijn met andere woorden complementair aan elkaar.

Maatschappelijke evolutie

Bewoners zijn mondiger geworden en communiceren veel sneller en vaak ook individueler. Ze willen actief betrokken worden bij het beleid dat te maken heeft met hun (directe) woonomgeving. Dit heeft z'n invloed op hoe bewoners en besturen zich tot elkaar verhouden. Het is een uitdaging om creatief na te denken hoe je bewoners kunt betrekken bij het beleid.

Gemeentedecreet

In het Gemeentedecreet van 6 juli 2005 zijn een aantal regels opgenomen die het voor de steden en gemeenten, maar ook voor de burgers, mogelijk maken een interactief beleid te voeren. Er zijn regels voor participatieve initiatieven zoals klachtenbehandeling, adviesraden en overlegstructuren, verzoekschriften aan de gemeenteraad en een gemeentelijke volksraadpleging. Later is het burgerinitiatief toegevoegd als mogelijkheid om zelf vragen en voorstellen met betrekking tot de beleidsvoering en dienstverlening in de agenda te laten opnemen.

'Participatie raakt mensen, systemen en structuren.'
[Joke Dekoninck, Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen]

*'Participatie is niet makkelijk, maar ook niet onmogelijk.
Het is vooral noodzakelijk.'*
[Jurgen Vanlerberghe, schepen Poperinge]

Participatie breder bekeken

Participatie is een al of niet georganiseerd proces van communicatie, uitwisseling en beïnvloeding tussen bevolking en lokaal bestuur. De uitkomst ligt niet vast, er is tweerichtingsverkeer en ieder proces is maatwerk.

Participatie creëert altijd een **spanningsveld tussen bestuur en bewoners**.

Het begrip 'participatie' dekt vele ladingen.

1. **Politieke participatie** houdt in dat burgers participeren aan participatie-instrumenten, opgezet door de lokale overheid zoals adviesraden, hoorzittingen, referenda,...
2. **Civiele burgerparticipatie** gaat om beleidsrelevante activiteiten die burgers, alleen of samen met anderen, ondernemen in functie van het algemeen belang zonder beroep te doen op de overheid. We denken daarbij aan mensen die op het niveau van een wijk met elkaar afspreken voor buurtonderhoud, groepen die opkomen voor asielzoekers, mensen die werken rond verkeersveiligheid,...
3. **Maatschappelijke participatie** is dan de participatie in een vrijwilligersvereniging, in een jeugdbeweging, het opnemen van mantelzorg,...

Participatie kan zowel **middel** als **doel** zijn. Hierop komen we verder terug (zie blz.12).

In deze brochure hebben we het vooral over politieke en civiele participatie.

Het schepencollege van Alveringem gaat voor een doorgedreven informatie- en communicatiebeleid. In de deelgemeenten wordt systematisch een informatievergadering of inspraak georganiseerd rond een bepaald onderwerp: wijziging reglement huisvuilophaling, openbare werken, herbestemming gebouwen, debat rond inplanting windmolens,...

Het schepencollege van Ieper organiseerde in 2009-2010 een inspraak- en informatieronde onder de noemer Stevig Elftal. Het stadsbestuur organiseerde hierbij in Ieper en elke deelgemeente een bijeenkomst. Elke bijeenkomst is een combinatie van een informatievergadering en een hoorzitting tussen het stadsbestuur en de bevolking. Bewoners vernemen enerzijds meer over de belangrijkste realisaties en toekomstplannen voor hun dorp en krijgen anderzijds ook de kans om opmerkingen naar voor te brengen, vragen te stellen of suggesties te formuleren over diverse beleidsthema's.

De bewonersgroep van Sint-Pieters-Kapelle (Middelkerke) stelde voor om een wekelijkse markt te organiseren in het dorp, omdat er geen winkels meer zijn. Het gemeentebestuur pikte dit voorstel op en sinds januari 2010 is er iedere woensdagochtend markt op het kerkplein.

Stad Izegem kiest ervoor om in wel uitgekozen aandachtsbuurten een wijkontwikkelingsplan op te maken in nauwe samenspraak met de bewoners. Een bewonersbevraging zorgt voor een duidelijke kijk op de wijk en vormt de input voor themavergaderingen waarbij bewoners, schepenen en ambtenaren samen op zoek gaan naar passende maatregelen voor de vastgestelde knelpunten. Het wijkontwikkelingsplan vormt een beleidsplan op maat van de wijk met concrete actievoorstellen en uitdagingen voor de toekomst.

In Haringe (Poperinge) kwam de vraag naar een openbare speel- en ontmoetingsruimte. Aanvankelijk was hiervoor geen beschikbare ruimte maar na overleg met het stadsbestuur werd een geschikt terrein gevonden. Zowel het stadsbestuur als de bewonersgroep namen initiatief voor middelen: het stadsbestuur via de begroting en de bewonersgroep via een projectoproep van de Koning Boudewijnstichting. De kinderen uit het dorp krijgen ook een stem in het mee bepalen van de invulling van deze speel- en ontmoetingsruimte.

In Bulskamp (Veurne) namen de bewoners zelf initiatief om een ontmoetingsruimte te creëren. Braakliggende grond werd bekomen van een kloostergemeenschap en men stak zelf de handen uit de mouwen voor de aanleg hiervan. Toen Veurne besliste om in elk dorp een ontmoetingscentrum te bouwen, werd met deze dynamiek rekening gehouden. Zo werd een multifunctioneel ontmoetingscentrum geopend, uitgebaat door een vzw die alle verenigingen overkoepelt.

De participatieladder

De manier waarop bewoners betrokken worden en zijn op het beleid, kent veel gradaties. Samenlevingsopbouw gebruikt de participatieladder om de intensiteit van deze wederzijdse betrokkenheid aan te tonen. Deze ladder is geen statisch gegeven, de verschillende stadia kunnen dynamisch in elkaar lopen.

Er wordt ook geen waardeoordeel verbonden aan de gradaties. De 'hoogste' trede is dus niet altijd de meest aangewezen of 'beste' methode.

De ladder is enkel een instrument om beleidsinitiatieven te categoriseren. Zo kan je als lokaal bestuur zelf nagaan of jullie manier van participatie beweegt op de ladder of 'vastgeroest' zit op een trede...

..... Informeren

Het bestuur bepaalt de agenda en houdt de bevolking met goede info op de hoogte.

..... Raadplegen

Het bestuur bepaalt de agenda maar luistert naar de mening van de bevolking, zonder de garantie dat dit tot verbintenissen leidt. Het gaat om een open, vrijblijvend gesprek.

..... Adviseren

Het bestuur vraagt advies aan bewoners. De bevolking kan problemen aankaarten en oplossingen formuleren. Het gaat hier om het mobiliseren van bewoners om ideeën te genereren.

..... Coproduceren

Het bestuur en de bewoners bepalen samen de probleemagenda: er wordt dus samen een plan ontwikkeld dat uitgevoerd wordt. De overheid verbindt zich aan de overeengekomen oplossing.

..... Meebeslissen

Het bestuur en de bewoners bepalen samen de probleemagenda: er wordt samen gezocht naar oplossingen en samen beslist.

..... Zelfbestuur

Het bestuur laat de agenda en besluitvorming over aan de bewoners. Ook de beslissing valt bij de bewoners. Het ambtelijk apparaat werkt adviserend en ondersteunend.

Waarom zet een lokaal bestuur in op participatie?

Grofweg kunnen we twee perspectieven onderscheiden: een instrumenteel en een democratisch. Een **instrumenteel perspectief** op participatie houdt in dat participatie als **middel** wordt ingezet om een beleidsdoel te bereiken. Participatie wordt dan gezien als een instrument om draagvlak te verwerven en om inhoudelijke input te verzamelen. Participatie wordt dienstig aan het beleid ingezet.

Naast de instrumentele benadering kan er ook vanuit een **democratische benadering** naar participatie worden gekeken. Participatie wordt dan niet zozeer als middel opgevat maar als een **doel** op zich. Een lokaal bestuur zet participatie in vanuit de idee dat de betrokkenheid van bewoners een basisvoorwaarde is.

‘Het is een engagement samen met een visie die maakt dat je ervoor gaat.’

[Martine Rabaey, schepen Alveringem]

‘Starten met participatie betekent het verlaten van platgereden paden. Het is soms een hobbelig parcours, maar als je weet waar je naar toe wil, overleef je de zadelpijn wel.’

[Jurgen Vanlerberghe, schepen Poperinge]

Brede basis voor een open beleid!

Werken aan participatie begint bij een innerlijke overtuiging

Participatie is in de eerste plaats een proces, een proces dat nooit vastomlijnd is. De resultaten ervan zijn moeilijk te voorspellen, ze groeien gaandeweg.

Daarom is er voor participatief werken als bestuurder niet alleen goede wil, maar ook een **mentale klik** nodig. Het vraagt namelijk om het besef dat een beleid te winnen heeft bij het bevorderen van participatie van bewoners, mensen die niet achter de beleidstafel zitten. Daarom is het voor een bestuur belangrijk inzicht te krijgen in participatie als **proces en maatwerk**.

Dit hoofdstuk begint vreemd genoeg met het eind van het verhaal. Als er geen geloof is dat er 'winst' komt, waarom zou je het dan doen? Met andere woorden: wat soort resultaten haalt participatie? Wie ervan overtuigd is dat het de moeite waard is, zal de zaak intern voorbereiden: een draagvlak creëren met collega bestuurders en ambtenaren, voorzichtig een stappenplan opmaken en zoeken welke thema's er zijn en wie deze kan aanreiken.

Dit eerste hoofdstuk vormt de basis, het fundament, de bouw-grond.

Een volgend hoofdstuk '**Breek uit met een participatief beleid!**' behandelt vervolgens de inbedding van deze beleidsvisie in de lokale samenleving. Wat is de rol van politici, gemeenteraadsleden, ambtenaren en last but not least, de bewoners zelf? Hoe gaan we te werk bij externe communicatie? In dit hoofdstuk wordt met andere woorden de dynamiek beschreven, de beweging naar buiten gemaakt.

De twee hoofdstukken laten zich best tegelijk lezen.

We laten aan jullie de keuze hoe dit werkstuk te doorbladeren. Onze tip: eens van voor naar achter en dan vice versa. Wedden dat het werkt?

Bezin... maar vooral begin!

Klaar voor een open kijk op participatief beleid?

Ok!

Dan gaan we er voor!

Een ander perspectief, een rijkere discussie, een praktische bundeling, een precair wij-gevoel: participatie werkt nooit alleen!

‘Door met anderen te spreken verruim je je geest en wordt het perspectief breder. Buitenkomen is blikverruimend. Het eeuwige verhaal van de these, de antithese en de synthese die je daarna maakt.’
(Dirk Van Wallegem, schepen Izegem)

‘Door samen te zitten met mensen krijg je heel vaak een andere insteek, wat de discussie alleen maar rijker maakt. Hierdoor krijg je ten eerste een meer gedragen resultaat. Ten tweede kun je op die manier ook je plannen, je werk bijsturen.’
(Nele Descheemaeker, cultuurbeleidscoördinator Izegem)

‘Een goed aspect van participatie is dat heel wat kleine zaken gebundeld worden. Met de bewonersplatforms wordt alles gebundeld per dorpsgemeenschap. Een enorm voordeel! Er wordt een oplijsting gemaakt en daardoor wordt opvolging gemakkelijker.’
(Christof Dejaegher, burgemeester Poperinge)

De belbus om 9 uur werd nauwelijks gebruikt in Steenkerke (Veurne) omdat kinderen niet tijdig op school konden geraken. Het stadsbestuur en de coördinator van het bewonersplatform planden een bespreking met De Lijn. De Lijn onderzocht de vraag en ging akkoord met een regeling van een vervroegde belbus, zodat de kinderen uit de omringende dorpen op tijd op school kwamen.

‘Er zijn al regelmatig zaken door de wijkraad aangebracht die intussen ook verwezenlijkt zijn. We hebben de waarheid niet in pacht als beleid. De hondenloopweide in het dorp bijvoorbeeld, dat was een idee van de bewoners. Mensen met een hondje die vroegen naar een hondenloopweide. En wonder boven wonder: er ligt daar geen hondenpoep.’
(Kristien Vanmullem, schepen Bredene)

‘Vroeger was - binnen het gemeentebestuur - dat dorp een beetje het kleine broertje, moet ik ook wel toegeven. Maar doordat het rapport van DORP inZICHT er gekomen is en dat dorp voortdurend op het schepencollege komt, is er bij de bestuurders extra wil en leeft het ook in meer hoofden.’
(Kurt Schoonbaert, coördinator vrijetijdsdiensten Wingene)

‘Dat is voor mij het mooiste resultaat, dat die mensen samen werken, dat ze in staat zijn om op een hele objectieve manier zaken te benaderen. Dat het geen scheldbarakken geworden zijn, dat het geen klagmuren geworden zijn. Dat vind ik eigenlijk het mooiste resultaat.’
(Geert Verdonck, schepen Middelkerke)

Brengt participatie iets op?

Wat is het **rendement** van een tijdrovende bezigheid als participatie? Het inzetten van mensen, middelen, het aanpassen van agenda's, van beleidsopties, ... moet tot meer leiden dan een toename van frustratie of een complexere manier van besluitvorming.

We kunnen geruststellen. Participatie rendeert, rendeert zelfs op diverse fronten. We maken een onderscheid tussen taakgerichte opbrengst en procesgerichte opbrengst, en brengen deze in beeld voor zowel bestuurders als bewoners.

1. Taakgerichte opbrengst voor gemeentebestuur

- **Inhoudelijke verrijking van het beleidsproces**
Meer mensen geven meer ideeën. Bewoners zijn **ervaringsdeskundigen**, ze kennen hun buurt als hun broekzak. Dit zorgt voor nieuwe invalshoeken, een bredere kijk. Wanneer voorzieningen en maatregelen aansluiten op de noden en wensen, zullen bewoners er ook meer gebruik van maken.
- **Vragen worden gebundeld**
Op het eerste zicht is het niet leuk méér vragen te krijgen, maar goedwerkende bewonersgroepen kunnen **vragen** wel **filteren en bundelen**. Op die manier krijg je onderbouwde voorstellen in plaats van losse individuele klachten.
- **Extra slagkracht voor dossiers**
De ervaring en steun van bewoners kan ervoor zorgen dat je sterker staat ten aanzien van medebestuurders en externe partners.

2. Taakgerichte opbrengst voor bewoners

- **Bewoners krijgen info uit de eerste hand**
Door de rechtstreekse communicatie tussen bestuur en bewoners, komt er minder **ruis op de informatielijn**. Soms gaat enorm veel tijd, energie en waardering verloren omdat men over verkeerde informatie beschikt. En als de tamtam slaat... dan geraken bevolking én pers in verwarring. Beter voorkomen dan genezen.
- **Terug op de politieke agenda**
Een veel gehoorde uitspraak bij bewoners is 'we wonen te ver van de zon om van haar warmte te kunnen genieten'. Door participatie komt het gemeentehuis letterlijk en figuurlijk **dichterbij**.
- **Bewoners steken de handen uit de mouwen**
Een bewonersgroep werkt niet alleen graag samen, maar ook graag mee!

Een prikkel, een stimulan, groei van vertrouwen, meer wederzijds respect, meer zekerheid: elkaar vinden in het zoeken naar verbetering!

'Het bewustzijn groeit, zeker ook bij ambtenaren, dat bewoners een stem kunnen hebben in het beleid. De reflex is nog niet altijd aanwezig om bij belangrijke beleidsbeslissingen spontaan bewonersplatforms te betrekken, maar dit evolueert wel.'

[Marie Herman, stadssecretaris Diksmuide]

'Het is een intellectuele prikkel om meer te kunnen verantwoorden en te motiveren. Wanneer iets kan verantwoord worden, dan ga je ook gemakkelijker maatschappelijk draagvlak vinden. Je moet gezamenlijk tot een oplossing kunnen komen. En ik heb daar globaal genomen wel positieve ervaringen mee.'

[Christof Dejaegher, burgemeester Poperinge]

'Eén van mijn motivaties om te starten was de betrokkenheid van bewoners op het beleid verhogen. Wij willen dat burgers zich bewust worden dat zij iets kunnen doen aan wat gebeurt in hun gemeente. Politici warm maken voor dat initiatief is dan de volgende stap. In die zin vind ik het geslaagd om bestuur en bewoners dicht bij elkaar te brengen en elkaar niet te zien als een bedreiging.'

[Frans Verhegge, gemeenteraadslid Veurne]

'Je wint een partner bij om iets te realiseren. Maar je moet oppassen dat je hun vertrouwen niet schaadt.'

[Gerda Mylle, burgemeester Izegem]

'Participatie geeft ons meer zekerheid. We kunnen verkeerd zijn, we zijn ook maar mensen, wij weten ook niet alles. Als bewoners het goed vinden, dan zijn we gesteund. Als het daarentegen slecht bevonden wordt, dan moeten we bijsturen. Terwijl als je eenzijdig beslist, weet je niets: is het wachten op reactie.'

[Lies Laridon, burgemeester Diksmuide]

'Het is informeren en daardoor ook bewoners leren hoe een stad, politiek en administratie werkt. Je kan dat het best doen met concrete dingen zoals toelichting van beleidsplannen of concrete projecten met budget, timing enzovoort.'

[Bart Wemaere, beleidscoördinator vrije tijd Poperinge]

'Eén van de grootste resultaten, die niet echt meetbaar is, vind ik wel dat de inwoners van ons dorp nu het gevoel krijgen dat het gemeentebestuur hen toch niet uit het oog verloren is.'

[Kurt Schoonbaert, coördinator vrijetijdsdiensten Wingene]

Een volgehouden participatieve manier van werken brengt verandering teweeg in het denken en nadenken over een beleid. Hier gaat het dus niet om direct meetbare resultaten, maar om het verwerven van een **vertrouwbasis** tussen bewoner en bestuur.

3. Procesgerichte opbrengst voor gemeentebestuur

- **Grotere tevredenheid bij de bewoners**
Bewoners ervaren een grote betrokkenheid gekoppeld aan een grote deskundigheid én luisterbereidheid als zeer positief. Door samen een proces te doorlopen en dus een **'belangrijke partner** in het gesprek' te zijn, kan er meer tevredenheid zijn.
- **Draagvlakvormend**
De beleidsvoering wordt niet afgerekend per dossier, er is een draagvlak dat breder gaat dan één knelpunt. Door de **dialogoog** groeit het vertrouwen.
- **Het participatiegevoel vergroot**
Gaandeweg verdwijnen de muurtjes en groeit bij bestuurders de reflex om beroep te doen op de inbreng van bewoners. Er is een stijgende interesse in het politieke wel en wee.
- **Gedeelde verantwoordelijkheid: de bewoners worden een extra partner**
Beroep doen op het probleemoplossend vermogen van de maatschappelijke omgeving wekt de **verantwoordelijkheidszin**.
- **Meer integraal werken**
Schotten tussen diensten worden opgeheven. Participatie noodzaakt je zo te organiseren dat diverse politici en diensten aan één project samenwerken. Dat kan verfrissend zijn...

4. Procesgerichte opbrengst voor bewoners

- **Bewoners worden au sérieux genomen**
Het is essentieel dat bewoners zich beluisterd voelen. Participatie-initiatieven verhogen dit gevoel.
- **Bewoners vinden de weg om vragen te stellen**
De afstand tussen bewoner en bestuur wordt kleiner. Eenmaal er onderlinge contacten zijn, worden deze regelmatig gebruikt.
- **Beleid en bestuur worden transparanter**
Bewoners die betrokken worden bij beleidsprocessen, leren de werking en de mensen achter de diensten kennen.
- **Er groeit contact met andere bewoners**
Door deelname aan activiteiten van een bewonersgroep leren mensen andere bewoners kennen. Dit is vooral belangrijk voor mensen die niet deelnemen aan het klassieke verenigingsleven en voor nieuwe inwoners.

Diverse contexten, andere mensen, nieuwe problemen, kritiek en vragen: stap voor stap bouwen met open mind!

'Aan participatie begin je niet zomaar, je moet er achter staan en je moet weten waar naartoe.'
[Karolin Vannieuwenhuyse, OCMW-secretaris Zonnebeke]

'Je gaat met een blanco blad, maar niet met een blanco hoofd en nog minder met een blanco hart.'
[Josiane Lowie, burgemeester Staden]

'Schepenen hebben snel de neiging zich te verdedigen als bewoners hen een vraag stellen. Ze willen voortdurend motiveren hoeveel ze al gedaan hebben. Ik vind dat je als schepenen veel meer moet luisteren. Zoek wat achter de vraag zit, probeer dezelfde golflengte te vinden en geef aan dat je in de mate van het mogelijke een oplossing wil bieden.'
[Dirk Van Walleghem, schepenen Izegem]

Het belang van maatwerk

Elke situatie is anders. Deze verscheidenheid betekent dat wat in de ene context werkt, dat niet noodzakelijk doet in een andere. Maatwerk in aanpak en proces zijn dus noodzakelijk.

Denken 'op maat' vergt ook het loskomen van blauwdrukken. Mensen hebben de neiging om 'iets wat goed werkt' over te plaatsen naar een andere omgeving. Echter, dat leidt niet noodzakelijk tot een volgend succes. Debatteren over participatie van burgers vergt contextualisering en differentiatie. Het overnemen van good practices uit andere gemeenten is geen garantie op resultaat. Confectie bestaat in participatieprojecten en -processen niet.

'We hebben geen vast model. We zoeken voortdurend van: wie kan hier partner in zijn? En laat ons dan met die partners samen zitten.'
[Josiane Lowie, burgemeester Staden]

Evalueren van participatie-instrumenten

Participatiebeleid gaat over concrete methodes en instrumenten. Dat zijn soms ingesleten routines: het werken met adviesraden, met hoorzittingen,...

Een voorbeeld daarvan zijn de adviesraden. Uiteraard hebben adviesraden heel wat voordelen: ze zijn permanent en overstijgen op die manier het meer projectgebonden karakter van veel participatie-praktijken. Ze bouwen informatie op over meerdere jaren en halen daar continuïteit uit, deskundigheid en capaciteit. Adviesraden hebben echter ook nadelen: soms zijn ze qua samenstelling te beperkt en te weinig representatief voor de manier waarop een bepaald veld in de gemeente evolueert. Het is belangrijk dat de instrumentenkist van de gemeentebesturen regelmatig kritisch beoordeeld wordt.

Beetje bij beetje starten met participatie

Participatie is een proces dat je niet volledig in de hand hebt. Het gemeentebestuur kan niet alles 'sturen'. Zeker niet als je - wat toch eigen is aan waarachtige participatie - de bewoners als evenwaardige partners beschouwt.

Daarom is het goed om even na te denken, vooraleer je je op het idee 'participatie' stort. Bezin eer je begint. Maar laat niet na om te beginnen!

- **Vlieg niet als een hond op een been bij het idee 'participatie'**

Neem je tijd om zeer precies hoogte te krijgen van wat zich voordoet. Luister naar de bewoners en bepaal samen met hen - op een **rustig ritme** - wat een goede manier van werken zou kunnen zijn in dit geval, en hoe de samenspraak optimaal kan verlopen. De ene situatie is de andere niet, dus dien je deze oefening altijd te herhalen.

- **Begin niet te laat!**

Gouden stelregel: bevorder participatie op het moment dat er nog iets te **kiezen** valt. Als alles al in kannen en kruiken is, zal de frustratie van geëngageerde bewoners als een boemerang terugkeren.

- **Kruip niet in het harnas**

Beschouw het signaleren van een probleem niet als kritiek, maar als een uiting van betrokkenheid, en dus als een **uitdaging**.

- **Denk niet meteen in oplossingen!**

Er wordt vaak te vlug van het eerste signaal naar de oplossing gesprongen. Luister goed naar **wat leeft** en wat precies de **verwachtingen** zijn. Dit kan het vinden van de juiste oplossing zelfs eenvoudiger maken.

Expertise, deskundigheid, ervaring en tradities: ontschotten en stimuleren is de boodschap!

'Verwacht niet dat iedereen erin gelooft. Maar er is wel een minimaal draagvlak vanuit het beleid noodzakelijk.'

[Jef Germonpré, OCMW-raadslid Veurne]

'Bij aanvang van het project hadden we beter moeten nadenken over de interne communicatie hieromtrent binnen de verschillende stadsdiensten, bij diensthoofden en ambtenaren.'

[Stefaan Kempynck, communicatieambtenaar Poperinge]

'Vroeger bestonden er geen gemixte werkgroepen over de diensten heen. Met de installatie van de bewonersplatforms is dat ingeburgerd geraakt. Nu is iedereen veel meer aanspreekbaar. Er kan dus echt wel iets veranderen, maar je moet er de tijd voor nemen en niet bruuskeren.'

[Freddy Degraeve, afdelingsverantwoordelijke burger - en welzijnszaken Veurne]

Het geloof in participatie aanwakkeren

Zowel politici als ambtenaren geven aan dat de reflex tot participatie nog onbestaande is bij een groot aantal politici. Het moet altijd opnieuw worden 'aangewakkerd'. Tegelijk wordt aangegeven dat je ook met een kleine groep geëngageerde mensen een traject op touw kan zetten... Maar het is natuurlijk eenvoudiger als meerdere mensen achter de idee staan.

Een aantal politici hebben de indruk dat ook een groot aantal ambtenaren dit 'bewustzijn' nog niet met zich meedraagt. Al is dat ook een stuk hun politieke verantwoordelijkheid, wat ze eerlijk toegeven.

De ambtenaren hebben de indruk dat zij, meer dan politici, open staan voor het participatieverhaal. Wel stellen de ambtenaren telkens vast dat er omtrent het opzetten van participatietrajecten te weinig inspraak mogelijk is. Ook geven ambtenaren aan dat niet hun hele dienst overtuigd is van de meerwaarde van participatie.

Trekkers zijn belangrijk. Zowel bij politici als bij ambtenaren.

'Participatie is sterk verbonden aan het soort bestuurders dat je hebt. Zowel mijn coalitiepartner als ikzelf hechten er ongelooflijk veel belang aan.'

[Martine Rabaey, schepen Alveringem]

Als ambtenaren doorheen de jaren een geloofwaardigheid opgebouwd hebben, is het gemakkelijker in te gaan tegen vastgeroeste reflexen van bepaalde diensten.

'Door het feit dat de stadssecretaris achter de methodiek staat, kan hij stimulerend werken.'

[Dirk Van Wallegem, schepen Izegem]

Belang van een breed draagvlak

Participatie kan verschillende vormen en gezichten aannemen. Afhankelijk van de context van de gemeente, de tijd of de aanwezige middelen. Participatie kan vrij tijdelijk zijn of langdurig gestalte krijgen. Een allereerste voorwaarde is dat je **mensen warm maakt**, dat er een **draagvlak** wordt gecreëerd. Zoek binnen je bestuur en binnen de ambtenarengroep medestanders. Want participatie is niet de taak van één ambtenaar of schepen, maar van een bestuursploeg. Ongeacht je schepen, ambtenaar of gemeenteraadslid bent: je kunt vanuit elke positie de participatiegedachte ingang doen vinden. Zet participatie in het brandpunt van een democratische beleidsvoering!

- **Neem poolshoogte over 'het geloof' in een participatieve benadering**

Pols bij bestuurders en ambtenaren hoe ze staan tegenover een participatief proces met bewoners. Als je hierin alleen staat, start je beter niet.

- **Stel een kerngroep samen**

Een kerngroep denkt na over hoe een bestuur bewonersparticipatie vorm kan geven en hoe het politiek en ambtelijk draagvlak kan vergroten. Deze groep bestaat bij voorkeur uit een mix van schepenen, gemeenteraadsliden en ambtenaren. **Partijoverstijgend werken** is een extra troef.

Kies voor een **open en transparante werking** vanuit de kerngroep. Zorg voor een regelmatige terugkoppeling naar schepencollege, gemeenteraad, fracties, ambtenaren en bewonersgroepen.

- **Langzaam maar zeker**

Een beleidsvisie ontwikkelen en draagvlak creëren ten aanzien van bewonersparticipatie kan een traag proces zijn.

Maak niet de **fout vlug waardeoordelen** te maken. Elke aanpak kan voor- en nadelen hebben, bekijk vooral de context van je eigen gemeente en weet dat zo'n beleidsvisie geleidelijk groeit.

**Eerlijk overleg, samen zoeken op inhoud en methodiek,
sturen en bijsturen, meningen confronteren,
gedachten rijpen:
participatie is altijd veelzijdig en meervoudig!**

In Poperinge nam de kerngroep het initiatief om per dienst samen met de bevoegde schepen en diensthoofden de beleidsplannen te screenen. Diverse beleidsdomeinen kwamen hierbij aan bod: cultuur, jeugd, openbare werken, mobiliteit,... Enerzijds ging men na over welke beleidsintenties men bewoners diende te informeren. Anderzijds werd bekeken bij welke projecten men bewoners actief kon betrekken. Het resultaat mocht er zijn!

Verwar inspraak niet met participatie!

Zwaai niet met de term 'participatie' als aan de bewoners enkel gevraagd is om inspraak te geven over een bepaald plan. Dat voorkomt misverstanden en verkeerde verwachtingen. Informatie geven is belangrijk, maar is op zich geen participatie.

Inspraak organiseren over een plan dat het gemeentebestuur zelf heeft gemaakt en waar burgers eenmalig op mogen reageren, kan nuttig zijn maar is niet genoeg om van participatie te spreken.

Participatie is gemeente tweezijdigheid, is een proces van discussie, van actie en interactie. Het gaat om interactie tussen burgers onderling, tussen burgers en bestuurders. Door participatie kunnen meningen vaak voor het eerst tot stand komen, kunnen ze veranderen en worden inzichten geconfronteerd.

Body geven aan participatie komt van 2 kanten!

Als gemeentebestuur ben je in de positie om participatie te bevorderen. Dat kan vanuit twee richtingen. Ofwel wakker je zelf de participatiereflex aan en ben je proactief bezig vanuit de beleidsintenties en keuzes die je maakt als bestuur. Ofwel speel je bewust in op vragen van de bewoners zelf.

Het één sluit het ander niet uit: geen of/of maar en/en maken van participatie binnen een gemeente een boeiend en gedeeld project.

Proactief werken

- **Screen beleidsplannen op participatiekansen**

Als bestuur beschik je over heel wat bestuursdocumenten met intenties en opties voor de volgende jaren van de legislatuur. Lees ze na en bekijk op welke punten bewoners een rol kunnen spelen.

Denk bij de opmaak van nieuwe beleidsplannen ook na hoe je bewoners in elke fase van de beleidsplanning kan betrekken (voorbereiding, uitvoering, evaluatie,...).

- **Koppel beleidsintenties en dossieropvolging terug naar bewoners**

Informeren doe je niet eenmalig. Er moet een **regelmatige doorstroom van informatie** zijn zodat bewoners weten wat het bestuur doet, hoe de stand van zaken in hun dossiers is en wat hun eventuele respons daarop kan zijn.

- **Dagelijkse opvolging van het beleid in kader van participatie**

In een aantal gemeenten volgt een ambtenaar de agenda en besprekingen binnen het schepencollege met het oog op wat interessant kan zijn voor de bewoners.

Inspelen op bewonersvragen

- **Neem bewonersvragen ernstig!**

Bewoners kennen hun buurt als hun broekzak. Zij zien zaken in detail die het bestuur soms niet ziet. Maak gebruik van deze kennis.

- **Thema's in overvloed**

Gebruiksreglementen, verkeer, wateroverlast, onderhoud openbaar domein, sport en recreatie, milieu, een ontmoetingscentrum, toerisme, cultuur, specifieke doelgroepen of thema's zoals senioren, vereenzaamden, armen, huisvesting... Aan thema's geen gebrek.

- **Vergeet de kleine zaken niet!**

Een bestuur is vaak bezig met de **grote lijnen**, grote projecten. Een bewonersgroep hoort dikwijls signalen over de **kleine knelpunten**, net datgene waardoor verzuring kan ontstaan. Het is een andere manier van kijken, een andere perceptie maar evengoed een belangrijke invalshoek. Kleine knelpunten kunnen een groot ongemak vormen voor de bewoners.

Bakens voor een goed begin

... want goed begonnen is veel gewonnen!

- **Zoek naar mensen die gewonnen zijn voor het participatie-idee.** Probeer de overtuigingskracht te verzilveren in een draagvlak bij bestuur en diensten.
- Het kan geen kwaad om extra aandacht te besteden aan **'informele' ideeën rond bewonersparticipatie**. Dat kan door in de voorbereidingsfase gesprekken te voeren met verschillende politici en ambtenaren. Op die manier krijg je een beter beeld van de mate van gedragenheid binnen het politieke en ambtelijke systeem.
- Ontwikkel een **integrale visie op participatie** binnen het lokaal bestuur. Participatie voor Wie, Waarover, Waarom, Waar, Wanneer en Hoe? Een startnota opmaken kan hierbij een houvast bieden.
- Krijg zicht op **mogelijkheden en grenzen** binnen het beleid. Inventariseer wat er reeds is en lijst sterktes en zwaktes op. Denk eventueel na hoe je met een kleine inspanning mooie resultaten kunt halen. Soms is een kleine bijsturing van wat er is, opeens een mooie stap verder.
- Wat zijn **implicaties op de interne organisatie**? Is er bereidheid om tijd, (beleids)ruimte en middelen te voorzien? Ga na of er intern voldoende deskundigheid (kennis, kunde en tijd) aanwezig is om participatie te begeleiden en bekijk eventuele rollen en taken voor de ambtenaren.
- Het is belangrijk dat besturen **integraal werken**. Bewoners vertrekken vanuit een concrete situatie, niet vanuit de verschillende diensten en beleidsdomeinen.
- Werk maken van een participatief beleid gaat gepaard met een grondige denkoefening over de **interne en externe communicatie**, over aansturing en projectmatig werken over diensten en functies heen. Kortom, een kwestie van organisatiemanagement.
- Al doende leren, vormt nog steeds een uitstekende leerschool. Neem een haalbaar **concreet project** en ga aan de slag. Doe het, evalueer nadien en trek lering uit deze poging.

Beïnvloeding door omgevingsfactoren

Als bestuurder en als ambtenaar, werk je niet in het ijlle. Ook met betrekking tot participatie worden er keuzes gemaakt die beïnvloed zijn door de omgeving of personen binnen het participatietraject.

Laten we eens stilstaan bij de politieke en ambtelijke **omgevingsfactoren**.

De **cultuur binnen de organisatie** kan stimulerend werken voor het opzetten van participatieve processen. Deze openheid voor participatie is nog niet overal evenveel aanwezig maar we merken wel op dat dit langzaam 'doorsijpelt'.

Daarnaast is het ook belangrijk dat **ambtenaren voldoende autonomie** krijgen om hun gewenste projecten participatief te gaan opzetten.

Ook zien we dat een **politieke en/of ambtelijke trekker** voor bepaalde participatietrajecten het project ten goede komt.

En tot slot is het dankbaarder om een participatief traject op te zetten als je **geëngageerde burgers** hebt die ook het voortouw willen nemen. Burgers als sleutelfiguren...

Naast deze omgevingsfactoren heb je ook de **individuele factoren** die een rol spelen. Zo merken een aantal ambtenaren op dat ze expertise missen om voluit participatief te werken. Het vraagt immers bepaalde competenties zowel van ambtenaren als van burgers: kunnen luisteren, praten in het openbaar...

'Het is een groeiproces. Ik sta volledig achter de keuze maar het is nog lang niet ingeburgerd op alle niveaus, noch bij het bestuur noch bij administratie of bevolking.'

[Bart Wemaere, beleidscoördinator vrije tijd Poperinge]

Bestuurders wijzen erop dat er een mentaliteitswijziging gaande is in de lokale besturen. Er wordt - meer dan vroeger - stilgestaan bij het feit dat mensen moeten worden betrokken. Zoals eerder gesteld hebben recente initiatieven, zoals de bewonerplatforms, dit bewustzijn zeker aangewakkerd. Die cultuur van openheid is zeer belangrijk – zonder die cultuur is het opzetten van participatie-initiatieven geen evidentie.

'Daarnaast is er natuurlijk ook wel een stuk cultuuromslag nodig bij een aantal mensen, zowel binnen de administratie als binnen het bestuur. En die cultuuromslag zal wellicht zeer geleidelijk verlopen.'

[Jurgen Vanlerberghe, schepen Poperinge]

'Het is voor beide partijen een drempel overstijgen, voor het beleid is het durven ter plekke gaan en de situatie bekijken. Voor de bewoners is het eens verder kijken dan hun eigen dorp. Het moet wat van beide kanten komen.'

[Loes Vandromme, schepen Poperinge]

'Als schepen sta je soms in de schijnwerpers en je komt op terreinen van andere schepenen, zeker als het over bredere zaken gaat, bijvoorbeeld een wijkontwikkelingsplan. Daarom moet je het zonlicht in elkaars ogen gunnen. Dat is voor mij ook een teken van een sterk college. Als het over het geheel gaat, de aanpak, kom ik op de voorgrond. Maar als het specifiek is, dan komt de bevoegde schepen op de voorgrond. Zo niet, kun je de situatie misbruiken en wordt participatie een politiek steekspel ten koste van... participatie.'

[Dirk Van Wallegem, schepen Izegem]

Breek uit.. met een participatief beleid!

*Beweging maken, veronderstelt mensen die betrokken zijn,
en zich engageren vanuit hun positie en persoonlijkheid*

Het woord participatie betekent op zich al een proces waarbij de deelname van verschillende mensen, diverse belangengroepen... verondersteld wordt.

Een beleid wordt slechts participatief wanneer een project gerealiseerd wordt in samenspraak en - als het kan - samenwerking.

Op het beleidsniveau zijn diverse groepen van mensen en medewerkers betrokken: schepenen, gemeenteraadsleden, ambtenaren, bewonersgroepen en individuele burgers. Er is de interne politieke keuken, er is de 'living' van geëngageerde bewoners en er is de 'straat' van passanten die uiteindelijk ook hun mening hebben. En allemaal moet het afgestemd worden en in lijn komen. Daarom bekijken we punt voor punt de rol van iedere 'participant' in het participatieproces.

Het koppelen van verwachtingen aan mogelijkheden, het zoeken van een compromis tussen diverse standpunten... maakt precies de kunst uit van het politieke leven. De kunst van het haalbare met een zo breed mogelijke inspiratie en een zo breed mogelijk draagvlak op een zo duurzaam mogelijke manier met volgehouden enthousiasme realiseren.

Moet er nog zand zijn?

Wellicht niet, want deze uitdaging daagt behoorlijk uit!

Boeiend in elk geval!

***Mandatarissen, personen in een coalitie,
eensgezind maar graag zelf resultaat boekend,
confrontatie, argumentatie:
participatie vraagt een unanieme openheid!***

'Je hebt door verkiezingen het mandaat gekregen maar je kan dat mandaat versterken door participatief te werken. Het is een aanvulling op ons democratisch systeem, maar je moet het één niet voor het ander inruilen. Uiteindelijk heb je als mandataris wel een verantwoordelijkheid te dragen.'

[Frans Verhegge, gemeenteraadslid Veurne]

'Mensen mogen kritiek geven op het beleid. Iemand die een doordacht beleid voert, kan in principe alle kritiek beantwoorden.'

[Dirk Van Walleggem, schepen Izegem]

Rollen van politici

We stellen vast dat de context en de specifieke arrangementen (bewonersplatform, wijkontwikkelingsplan, stuurgroep...) zorgen voor uiteenlopende praktijken en engagementen van politici. Deels worden ze, door het arrangement en door de context, daartoe gedwongen. Deels is de rol ook zeer persoonsgebonden ingevuld. Sommige politici zitten er heel dicht op, en leiden in feite deze processen. Anderen nemen meer afstand en laten processen meer autonoom verlopen. Ze doen dit elk met een eigen leiderschapsstijl die evenzeer terug op 'de participatie' inwerkt.

Op basis van de interviews stellen we vast dat politici hun rollen vooral definiëren als het geven van informatie en het oppikken van signalen van bewoners. Allemaal stellen ze dat het primaat van de politiek ten volle moet worden gerespecteerd.

Bewegen in bewonersparticipatie: college van burgemeester en schepenen

Schepenen begeven zich altijd in een **spanningsveld** als het gaat om participatie: enerzijds moet je kunnen loslaten, mag je **participatie niet sturen**, maar anderzijds blijft de **beslissing een politieke bevoegdheid**. Vroeg of laat moet er beslist worden en dat is een opdracht van het bestuur.

- **Betrokkenheid in het proces**

Participatie vergt een houding van kunnen loslaten, **openheid**, en vooral oefenen in goed luisteren. De deelname aan een participatieproces varieert: veel hangt af van de persoonlijkheid van de mandataris, de context van het proces en de inhoud van de zaak. Probeer ook andere **politici te prikkelen** voor bewonersparticipatie. Vergeet ook de nieuwkomers in het bestuur niet te informeren.

- **Zorg dat het schepencollege op één lijn zit**

Een schepencollege dat als team functioneert, maakt alle schepenen sterker en verbetert ook het imago van het schepencollege. Samen scoren en apart scoren, moet in evenwicht zijn. **Collegialiteit en vertrouwen** zijn noodzakelijk.

- **Overleg met de betrokken diensten**

Een goede voorbereiding (kennisname van knelpunten, standpunten, stand van zaken van het dossier, wat wel en niet tot gemeentelijke bevoegdheden hoort...) is goud waard. Vergeet ook het **overleg met de bevoegde diensten** niet. Dat voorkomt een verwarde communicatie, zowel intern als extern.

- **Motiveer een beslissing**

Neem met het schepencollege een beslissing waarbij rekening wordt gehouden met de argumentatie van de bewonersgroep. Zeker als de beslissing ingaat tegen het voorstel van bewoners is het belangrijk om dat te argumenteren. Hier speelt een **goede communicatie** met de bewonersgroepen een belangrijke rol.

Raden naar wat een raadslid kan doen tav participatief beleid: één trein achter of een bank vooruit?

‘Gemeenteraadsleden kunnen het volume en de snelheid waarmee informatie komt gewoonweg niet verwerken. Hoe kan de gemeenteraad nu mee zijn met alles? Je kan dat ook niet verwachten. Ze hebben allemaal een andere job en nemen hun mandaat erbij.’

[Dirk Van Walleghem, schepen Izegem]

‘Het ritme ligt soms ver uiteen. Als gemeenteraadslid ben je vaak al een trein achter, bewoners zelf zijn zeker twee treinen achter. Soms is dit echt moeilijk.’

[Frans Verhegge, gemeenteraadslid Veurne]

‘Het is steeds moeilijker om een democratisch vertegenwoordiger te krijgen vanuit een dorp en als die er dan is, dan is het nog de vraag of die wel genoeg interactie heeft met dat dorp, dat is niet noodzakelijk zo. Dus in die zin, de bewonersplatforms in de dorpen, dat is eigenlijk iets dat je opbouwt naast een democratisch verkiezingsproces, en dan zie je dat de bewoners blij zijn dat ze een directe link hebben naar het gemeentebestuur.’

[Kurt Vanlerberghe, schepen Diksmuide]

De rol van gemeenteraadsleden

Gemeenteraadsleden komen duidelijk niet aan de bak in het participatieverhaal. De teneur van het gemeentedecreet is nochtans duidelijk: de gemeenteraad wordt verantwoordelijk gesteld voor de algemene organisatie van het participatiebeleid en moet het uitvoerend schepencollege en de diensten daarin ook sterker en beter controleren.

In principe geeft het gemeentedecreet aan individuele gemeenteraadsleden ook de mogelijkheid om invloed te hebben op het participatief beleid in de gemeente door vragen te stellen, controle uit te oefenen, bestuursdocumenten na te kijken, een agendapunt toe te voegen...

De legitimatie vanuit Vlaanderen is er. Maar de actieve rol van gemeenteraadsleden binnen het participatieproces komt niet echt van de grond.

Er worden daarvoor drie redenen aangehaald:

- (1) het gebrek aan kennis over de mogelijkheden die het gemeentedecreet biedt,
- (2) de superioriteit van de uitvoerende macht en
- (3) de partijpolitieke tucht.

Echter, er is bijna geen zicht op de activiteit van een raadslid in een commissievergadering of een bijeenkomst van de fractie. Eventueel onderneemt het raadslid daar wel pogingen tot participatief beleid, maar is het gewoonweg niet geweten.

Er is dus meer nodig dan een gemeentedecreet voordat raadsleden echt werk kunnen maken van een participatief beleid.

Een cultuurommezwaai lijkt hier dan ook een essentiële voorwaarde.

Bewegen in bewonersparticipatie: gemeenteraadsleden

Deze rol ligt soms **moeilijk**, en dat voor alle betrokkenen. Gemeenteraadsleden voelen zich vaak gepasseerd als schepenen naar de bewoners trekken terwijl binnen de fractie of op de gemeenteraad over het betreffende punt nog nauwelijks werd gesproken of gediscussieerd.

Volgens het **Gemeentedecreet** krijgen raadsleden een grote verantwoordelijkheid met betrekking tot het participatiebeleid. Maar in de praktijk worden de contacten tussen bewoners of organisaties bijna **gemonopoliseerd door schepenen**.

Ook binnen de bewonersgroepen zelf wordt het opnemen van een functie als coördinator of secretaris door een gemeenteraadslid afgeraden. De angst voor politiek getouwtrek, het niet meer neutraal zijn of angst voor het ronselen van stemmen... zijn reëel. De **deelname** van **gemeenteraadsleden** in de bewonersgroep zelf kan zeker een **meerwaarde** betekenen voor een bewonersgroep. Ze hebben vanuit hun positie een zicht op de werking van het bestuur, de agenda van de gemeenteraad...

Vaststelling is dat de deelgemeenten vaak ondervertegenwoordigd zijn in de gemeenteraad of het schepencollege. Vandaar dat bewonersgroepen vaak als een aanvulling gezien worden op de klassieke vertegenwoordiging door verkiezingen. Waar er gemeenteraadsleden uit de dorpen of deelgemeenten zijn, zien we in de praktijk dat ongeveer de helft van die gemeenteraadsleden ook deelneemt aan de bewonersgroepen.

Gemeenteraadsleden krijgen een vloedgolf aan informatie te verwerken, een veelheid die soms moeilijk te verwerken is.

Toch is hun aanwezigheid een **fundament van ons democratisch stelsel**. Als bestuur is het belangrijk om de gemeenteraad mee te nemen in de visie rond bewonersparticipatie en hun rol erin te duiden.

Altijd een blik achter de schermen, kennis van het verleden, thuis in dossiers, de wandelgangen bewandeld: ambtenaren zijn een spil voor de toekomst!

'Ambtenaren die al lang meedraaien zijn de beste waarnemers. Kennis is heel vaak macht. Bestuurders benutten soms te weinig de kennis en kunde van ambtenaren.'

[Kristof Pector, cultuurbeleidscoördinator Zonnebeke]

'Als ambtenaren initiatief willen nemen, dan kunnen ze dit. Maar veel hangt af van de ingesteldheid. We moeten ook voorbij het hokjesdenken, maar dit groeit.'

[Geert Verdonck, schepen Middelkerke]

'Het is belangrijk om samenwerking tussen de diensten onderling te stimuleren. Er zou meer wisselwerking moeten zijn tussen diensten om dienstoverstijgende projecten aan te pakken.'

[Sylvie Anzempamber, cultuurbeleidscoördinator Diksmuide]

Rol van ambtenaren

De mate waarin men als ambtenaar kan of wil tegemoet komen aan het welslagen van participatieprocessen heeft enerzijds te maken met de persoonlijke visie ten aanzien van democratie, de eigen ervaringen en vaardigheden waarover men beschikt. Anderzijds spelen ook de visie, het beleid en de ervaringen van de institutionele omgeving waarvan men deel uitmaakt een belangrijke rol.

In onze politieke cultuur lijkt het primaat van de politiek te domineren. Ambtenaren moeten niet te veel initiatief nemen aangaande participatie, maar moeten vooral uitvoerend ten dienste staan.

De redenen die bestuurders aangeven waarom ambtenaren niet zelf het voortouw dienen te nemen in participatieve processen, zijn divers.

De eerste reden is de overbelasting van het ambtenarenkorps.

De tweede reden is dat het lokaal bestuur te weinig middelen heeft om over te gaan tot participatieve processen.

Ten derde zouden ambtenaren 'te weinig inzicht en voeling' hebben met participatie en daarenboven te weinig vertrouwd zijn met kansen en mogelijkheden van participatieprocessen.

Tot slot is er ook de mening dat het gewoon niet tot het takenpakket van de ambtenaar behoort.

Toch menen een aantal bestuurders dat zij verantwoordelijkheid dragen voor het feit dat hun ambtenaren niet mee zijn in het participatieverhaal.

'Ik zie intern weinig ambtenaren die in staat zijn om op een goede manier een participatief proces te begeleiden. Niet dat die mensen dat niet kunnen maar omdat er geen duidelijkheid is over wat hun positie is, wat ze mogen en niet mogen.'

[Jurgen Vanlerberghe, schepen Poperinge]

Bewegen in bewonersparticipatie: ambtenaren

Ambtenaren zijn een niet te onderschatten spil qua **expertise** inzake participatie. Zij vervullen een brugfunctie: ze zijn de eerste poort voor het brede publiek, zij zijn de technische toeverlaat voor het college van burgemeester en schepenen.

- **Geef ambtenaren een mandaat als ze bevoegd zijn voor participatie**

Als een ambtenaar de verantwoordelijkheid voor 'bewonersparticipatie' toegeschoven krijgt, is het belangrijk dat deze ambtenaar daartoe de nodige **legitimiteit** krijgt. Tegelijk moet hij **dienstoverstijgend** beroep kunnen doen op expertise van andere collega's. Daarom is het belangrijk dat deze ambtenaar dicht bij het managementteam aanleunt. Het is ook essentieel dat deze ambtenaar de ruimte krijgt om van achter zijn bureau te komen om contacten te leggen met de bewoners: een plaatsbezoek, een avondvergadering met een bewonersgroep,...

- **Een 'ambtenaar participatie' is nuttig maar niet noodzakelijk**

Natuurlijk, hoe meer je investeert in participatie, hoe meer resultaat je mag verwachten. Toch lijkt het ons dat de ingesteldheid bij bestuur en ambtenaren belangrijker is dan het hokje 'participatie' te bemannen of te bevrouwen. Als bewonersparticipatie naar iemand wordt toegeschoven, is het belangrijk te letten op capaciteit en talent van de persoon, te zorgen voor de nodige werkruimte en dit intern terug te koppelen naar alle andere collega-ambtenaren.

- **Maak gebruik van de kennis en ervaring van ambtenaren**

Ambtenaren overbruggen meer dan een legislatuur en zijn daardoor vaak het levend **geheugen** van wat zich 'in de wandelgangen' aan processen afspeelde. Naast stapels bestuursdocumenten en notulen is de kennis en ervaring van ambtenaren ook een heel belangrijke bron aan informatie.

- **De gemeentesecretaris, een belangrijke schakel**

Een gemeentesecretaris is het hoofd van de ambtenarenploeg en volgt ook alle discussies in het schepencollege en de gemeenteraad. Vanuit deze positie kan hij/zij mee de reflex maken om bewoners te betrekken en nieuwe ambtenaren mee te nemen in dit participatieverhaal.

Tijd en ruimte, relativiteit, groei, inspraak, samenspraak: participatie is een proces!

'Bewoners samenbrengen leidt ertoe dat bewoners leren om genuanceerder te kijken naar maatschappelijke thema's, ze leren ook verantwoordelijkheid opnemen. Dat is een belangrijk effect van participatie.'

[Martine Rabaey, schepen Alveringem]

De Izegemse schepen van wijkontwikkeling vermeldt in zijn speech op het bewonersfeest telkens de verdienste van de bewoners bij het opmaken van het wijkontwikkelingsplan.

Diksmuide kiest ervoor om groepen te ondersteunen via dorpsbudgetten. Op de begroting wordt € 10.000 voorzien specifiek voor projecten van de bewonersgroepen uit de dorpen. Een aantal resultaten:

- Een bosmaaier voor het mee onderhouden van openbaar groen. Één van de bewoners zal op geregelde tijdstippen het gras rond de bomen en paaltjes en de graskanten maaien.
- Een brochure met tekst, uitleg, contactpersonen van alle verenigingen in het dorp.
- Een petanquepleintje op een centrale plek in het dorp.

'Door bewoners goed te informeren vermijd je het radio trottoir fenomeen waarbij negatief geroddel en geruchten vaak de bovenhand nemen. Door goede informatie kunnen bewoners een bepaald probleem objectiveren en dit op een genuanceerde manier bekijken.'

[Christof Dejaegher, burgemeester Poperinge]

Hoe het niet moet!

Schriftelijk antwoord: 'De toestand zoals gemeld door het bewonersplatform wordt zo snel mogelijk onderzocht door de technische dienst en van zodra een maatregel is bepaald, wordt het bewonersplatform op de hoogte gebracht.'

Bewegen in bewonersparticipatie: bewoners

Wat betekent het voor een gemeentebestuur als bewoners participeren aan het beleid? Een uitdaging? Een bedreiging? Een onzekerheid? Participatie is bij uitstek een wederzijds proces. Zorgen voor een draagvlak bij politici en ambtenaren, ruimte creëren voor een participatieplatform, je voorbereiden op bewonersvergaderingen... is een eerste stap. Maar op een bepaald ogenblik komt het **contact**, soms ook de **confrontatie**. Dan wordt samen gewerkt en gezocht naar een resultaat. Wat kunnen resultaten zijn? En hoe werk je aan **externe communicatie** ook al valt het resultaat ogenschijnlijk tegen?

- **Geloof in capaciteiten en laat bewoners ook scoren!**

Sommige bewoners bezitten eigen expertise op domein van ruimtelijke ordening, milieu, groepswerking, werken met kansengroepen... Ga er van uit dat ze iets te bieden hebben, laat dit merken en laat dit werken. Een groep laten scoren, geeft deze groep een duurzaam elan.

- **Respecteer het groeiproces. Oefen geduld, zeker in de beginfase**

Vaak is een eerste samenkomst eerder een klachtenbank vol kritiek dan een positief ingestelde bijeenkomst. Toch zal dit geleidelijk aan veranderen als leden van de groep inzien dat niet alleen hun individuele klachten tellen, maar veel meer het **algemeen belang** moet bekeken worden. De volgende stap is dat men zich mee verantwoordelijk zal voelen voor dit algemeen belang.

- **Wen aan elkaars ritme!**

Gemeentelijke procedures hebben een ander tempo dan het werken in de privé. **Het duurt vaak wat langer**. Geef goede informatie over de procedures, de vooruitgang... Zo groeit een meer gedragen proces en begrijpen bewoners waarom sommige zaken niet in een, twee, drie worden opgelost.

- **Geef bewoners ruimte om aan de slag te gaan**

Maak de groep verantwoordelijk, **geef ze middelen en ondersteuning** om zelf de handen uit de mouwen te steken. Dit kan gaan om gemeentelijke subsidies, het helpen uitschrijven van een subsidiedossier, gebruik van de gemeentelijke zaal, verzekering... Maak alle mogelijkheden van ondersteuning overzichtelijk en duidelijk bekend.

- **Zorg voor concrete en correcte informatie!**

Door correcte informatie geef je roddels of verkeerde geruchten geen kans en hoor je waar bewoners vragen over hebben. Je kan ook meteen dingen beter duiden.

Rol van bewoners volgens... politici en ambtenaren

NIMBY (not in my backyard)

Een 'individueel' probleem is vaak een aanzet om te denken in termen van het algemeen belang. Door de betrokkenheid op thema's vanuit hun directe woonomgeving hebben bewoners een instap om het ruimer verhaal van beleidsvorming te leren kennen.

Interessant is de wetenschappelijke vaststelling dat **als mensen zelf meer sleutels in handen krijgen en zelf meer verantwoordelijkheid dragen ze ook meer gaan denken in termen van het algemeen belang.**

'Wij wegen nog altijd meer het algemeen kader, het algemeen belang, af terwijl een bewonersplatform eerder kijkt naar wat er hier en nu nodig is in hun dorp.'

[Lies Laridon, burgemeester Diksmuide]

Ze hebben de kennis niet...

Er wordt nogal snel vanuit gegaan dat burgers niet de kennis hebben om een volwaardige gesprekspartner te zijn. Wie de stap waagt, ervaart vaak het tegendeel.

'Ik leer bij op iedere bijeenkomst. Mensen hebben soms heel andere ideeën, waarbij je dan zelf de conclusie trekt het nooit op die manier te hebben bekeken, al is het een goed voorstel. Vaak zijn bewoners heel creatief in oplossingen en dat is leuk. Bewoners willen weinig luxueuze oplossingen, ze vragen dingen die heel goed werkbaar zijn. Het is verrassend een hint te krijgen van de bewoners.'

[Kristof Pector, cultuurbeleidscoördinator Zonnebeke]

Actieve bewoners zijn niet representatief

Bij de start van een bewonersgroep is de 'sociale mix' nog relatief 'goed'. Je ziet een grote variëteit qua leeftijd, geslacht, beroep... Echter, na verloop van tijd haken heel wat mensen af en blijkt de representativiteit te dalen. Toch ervaren niet alle bestuurders dat als een probleem. Immers, er gebeurt meestal een terugkoppeling van de mondige naar de minder mondige burger. Mensen komen elkaar veelvuldig tegen en gaan met elkaar in gesprek, ook rond onderwerpen die leven in de buurt. Een groep is slechts één element van een heel proces. Houd rekening met de representativiteit, maar problematiseer die niet!

Belangrijke tips voor een goede samenwerking met bewoners

1. Wees duidelijk in wat kan of niet kan

Alles beloven en niets realiseren, is uit den boze. Mensen hebben respect als je van je woord bent en duidelijk informeert hoe de vork aan de steel zit.

2. Betrek de bewoners

Denk binnen beleidsplannen proactief na wat naar een bewonersgroep kan toegeschoven worden, zonder hun agenda voor 100% te bepalen. Zorg tegelijkertijd voor evenwicht tussen korte en lange termijn actiepunten of voorstellen.

3. Communiceer over processen op lange termijn

Wacht niet om te informeren tot een zaak op lange termijn afgesloten geraakt. Dat ontmoedigt. Situeer regelmatig waar het proces zich nu bevindt, wat men redelijkerwijze kan verwachten binnen korte en middellange termijn.

4. Kom uit je kot

Deelnemen aan een open bewonersvergadering, in debat gaan, een buurtfeest meemaken of een activiteit bijwonen,... zijn een actief teken van interesse en bewogenheid. Ook een werkbezoek ter plaatse kan - in samenspraak met bewoners - nuttig en verdienstelijk zijn. Ga ook in op de vraag om een agendapunt op een bewonersvergadering toe te lichten. Toon dossierkennis, neem je tijd en geef bewoners de kans jou te leren kennen.

5. Geef de groep ruimte om successen uit te bouwen

Voor een groep is het belangrijk om op middellange termijn naar een succes te groeien. Dit is belangrijk voor hun geloofwaardigheid in het dorp en hun geloof in de samenwerking met het stadsbestuur.

6. Negeer de kleine zaken niet

Toon dat je het ernstig en goed meent en neem ook de kleine zaken ernstig. Dat heeft alles met het groeiproces van een bewonersgroep te maken.

7. Pak knelpunten binnen de woonomgeving snel aan

Dat klaart zeker de sfeer op en zal de groep ook aanzetten om ruimere agendapunten aan te pakken. Ook het vertrouwen groeit op die manier.

8. Geef een duidelijk antwoord op bewonersvragen

Bewoners verwachten een antwoord binnen een redelijke termijn. Als het antwoord negatief is, motiveer dan uitgebreid waarom.

9. Zet de bewoners in de bloemetjes

Vergeet de vrijwillige inzet van de bewoners niet. Een compliment, een dankjewel, een kleine attentie,... doen wonderen.

10. Lees de twin-brochure!

Om de stem van veel bewonersgroepen te leren kennen, raden we je graag aan de complementaire brochure 'Beslist meebeslissen!' te lezen.

Doen en zeggen wat je doet, samen zeggen wat je samen doet, open vizier, heldere kanalen: communicatie als externe blijk van intern vertrouwenswerk.

'Positief vond ik de rondleiding die we gekregen hebben in het stadhuis in de burelen van de diverse diensten. Daar zagen we de mensen die achter de telefoon zitten, waardoor je de mensen achter die dienst een gezicht kan geven.'

[Coördinator bewonersplatform Oostkerke, Diksmuide]

'Veel van wat bewoners aangeven is intussen al punt op de beleidsagenda, maar bewoners weten dat gewoonweg niet. Er scheelt dus iets grondig aan ons communicatiebeleid.'

[Jurgen Vanlerberghe, schepen Poperinge]

'Een vaste bewonersgroep kan nooit gezien worden als enige gesprekspartner. Over bepaalde plannen in de wijk of buurt, moet je je richten tot een ruimer publiek.'

[Arnaud Montegnies, wijkwerker Izegem]

'Wanneer er resultaten geboekt worden dankzij DORP inZICHT, dan vermelden we in het persbericht telkens de verdienste van de bewoners. Een fotomoment plannen we op momenten dat het ook voor de bewoners lukt. Ik vind het heel belangrijk dat politici en bewoners samen naar buiten komen.'

[Geert Verdonck, schepen Middelkerke]

'De wijkraden hebben hun nut bewezen en zijn nog steeds goed. Vroeger waren de wijkraden de enige manier van informeren en inspraak. De mensen worden nu ook op andere manieren geïnformeerd. Nu is er 6 keer per jaar een infokrant in magazinevorm, bij wegeniswerken zijn er wegeniskrantjes voor de bewoners,... We zijn mee geëvolueerd. We engageren ons om het aanbod aan informatie zo uitgebreid mogelijk te maken. We gunnen de wijkraden wel vaak de primeur.'

[Derek Goes, verantwoordelijke communicatiedienst Bredene]

Bijdragen tot betere communicatie

Communicatie is een fundamenteel item om participatie alle kansen te geven.

- **Overzicht**

Maak voor bewoners een **duidelijk overzicht** van je dienstverlening. Wie is waar en wanneer beschikbaar en waarvoor kun je daar terecht? Zo kan men sneller de juiste vraag op de juiste plaats stellen.

- **Maak bewonersgroepen wegwijs**

Zorg dat bewonersgroepen een **'vrijgeleide'** krijgen om relevante diensten en ambtenaren te raadplegen. Het aanstellen van een ambtenaar als 'dossierverantwoordelijke' kan helpen om de opvolging van vragen in goede banen te leiden.

- **Samen naar de pers**

Het is belangrijk om elkaar **'het licht in de ogen'** te gunnen. Als je resultaten wil bekendmaken, schakel dan de gemeentelijke communicatiedienst in, maar geef zeker ook de contactgegevens en correcte verdienste door van de bewonersgroep. Een gezamenlijk overleg over de perstekst is zeker aanbevolen.

- **Gebruik het juiste communicatiekanaal**

Een brief, een mail, een persoonlijk gesprek, een overlegvergadering... Bekijk nauwkeurig in welke situatie welk communicatiekanaal is aangewezen.

- **Gebruik bewonersgroepen niet om slecht nieuws te brengen**

Verstop je niet achter een bewonersgroep om een onpopulaire beslissing te communiceren. Doe dat zelf!

- **Toon je engagement voor participatie**

Als je een beleidskeuze voor bewonersparticipatie maakt, is het belangrijk om hierover ook te communiceren naar de bewoners toe. Dit kan door initiatieven op de website te publiceren, regelmatig berichten te plaatsen in de infokrant,... Laat de bewoners zien dat participatie een plaats heeft in het beleid.

En...

communicatie is meer dan een formele bevestiging van ontvangst van welke vraag dan ook.

B
Beslist
mee
beslissen!

Ideeën en
praktijkverhalen
voor bewoners
tuk op participatie

B
Beslist
anders
beslissen!

Het surplus
voor besturen
als bewoners
het beleid
mee sturen

Brug van B naar B

Participatie betekent altijd tweerichtingsverkeer. Van B naar B in dit geval: van bewoners naar bestuur, van bestuur naar bewoners. Dit praktijkwerkboek staat dus niet op zichzelf.

Deze brochure is de helft van de tweeling en is geschreven voor lokale besturen.

Wat kan participatief beleid voor hen betekenen? Wat zijn winstpunten? Wat zijn valkuilen? En hoe wordt ook binnen een bestuur een draagvlak voor participatief werken uitgebouwd? Mandatarissen en ambtenaren spekken het geheel met een resem praktijkverhalen.

Bruikbaar materiaal voor lokale beleidmakers.

Bruikbaar materiaal ook voor bewonersgroepen die benieuwd zijn hoe lokale besturen aankijken tegen hun participatieve inzet.

De twin-brochure 'Beslist meebeslissen' baseert zich op de praktijkervaringen van een aantal bewonersgroepen.

Er is aandacht voor de interne werking, het bindweefsel, van de bewonersgroep: groeiprocessen, samenstelling, taakverdeling... Maar natuurlijk worden ook de externe relaties en werking in de spots geplaatst. Contact met bestuur, communicatie, resultaatgericht werken,... helpen bewonersgroepen successen te boeken.

De brochure is verrijkt met tal van voorbeelden uit het leven van bewonersgroepen gegrepen.

Bruikbaar materiaal voor bewonersgroepen.

Bruikbaar materiaal ook voor besturen die benieuwd zijn hoe bewonersgroepen nu eigenlijk werken.

Zo hoor je elkaars klanen, verzuchtingen, knelpunten, wensen. Dat op zich al maakt een brug van B naar B.

Twee complementaire brochures... voor een boeiende participatieve toekomst!

Methodieken

Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen werkte de voorbije jaren binnen het programma Leefbaarheid met verschillende methodieken. We stellen er drie aan je voor:

DORP inZICHT

DORP inZICHT is een methodiek die bewoners van kleine landelijke leefkernen uitnodigt om de leefbaarheid in hun omgeving te verbeteren. DORP inZICHT is een instrument vóór en dóór bewoners. De stuwende kracht is een projectgroep die bestaat uit inwoners van het dorp, maar het initiatief kan ook van een vereniging of van het lokaal bestuur komen. DORP inZICHT biedt besturen namelijk de mogelijkheid om hun werking van onderuit mee te laten voeden door het betrekken van bewoners.

Volgende dorpen uit West-Vlaanderen werkten met DORP inZICHT:

Desselgem (Waregem), Doomkerke (Ruisselede), Emelgem Centrum (Izegem), Esen (Diksmuide), Ettelgem (Oudenburg), Haringe (Poperinge), Houtave (Zuienkerke), Kanegem (Tielt), Kruiskerke (Ruisselede), Mannekensvere (Middelkerke), Pervijze (Diksmuide), Ramskapelle (Nieuwpoort), Reningelst (Poperinge), Schore (Middelkerke), Schuiferskapelle (Tielt), Sint-Jan (Wingene), Sint-Pieters-Kapelle (Middelkerke), Slijpe (Middelkerke), Steenkerke (Veurne)

Meer info? www.dorpinzicht.be

Opmaak van een wijk- of dorpsontwikkelingsplan

Het WOP (wijkontwikkelingsplan) of DOP (dorpsontwikkelingsplan) is een meerjarenplan waarin bewoners, samen met het gemeentebestuur, neerschrijven in welke richting ze de ontwikkeling van hun wijk of dorp zien in de toekomst.

Dit plan moet de speerpunten van de wijk- of dorpsontwikkeling aanduiden en concrete oplossingen en aanpak voor problemen bevatten. Samenlevingsopbouw zorgt tijdens het hele proces voor een optimale bewonersparticipatie in de verschillende fasen van voorbereiding, uitwerking en opvolging van het plan. Bewoners geven hun kijk op hun wijk of dorp en bepalen mee de toekomst. Samen met de gemeentediensten, externe betrokken actoren (o.m. welzijnsdiensten) en enkele geëngageerde bewoners bepaalt het gemeentebestuur welke oplossingen aangereikt worden voor de gestelde problemen en hoe deze aangepakt worden. Deze doelstellingen met bijhorende acties worden opgenomen in het wijk- of dorpsontwikkelingsplan.

Projecten van Samenlevingsopbouw:

WOP I Achter de kerk, Izegem (2003 - 2005)

WOP II Centrum West, Izegem (2007 - 2009)

WOP III Deelkern Emelgem, Izegem (2009 - 2011)

Activerende Wijkontwikkeling, De Panne (2006 - 2008)

Dorpsontwikkelingsplan Reningelst, Poperinge (2009 - 2011)

Bewonersplatforms

Een bewonersplatform is een open vergadering voor en door dorpsbewoners over zaken die met 'het leven in het dorp' te maken hebben. Voorstellen, vragen en bekommernissen worden via het bewonersplatform doorgespeeld aan het bestuur. Bewoners bouwen op deze manier mee aan een kwalitatieve leef- en woonomgeving voor iedereen en het bestuur kan zo oplossingen bieden die aansluiten bij de reële noden uit de dorpen. Bewonersplatforms bouwen dus een brug tussen bewoners en beleid. Wederzijdse engagementen, respect en een open dialoog zijn de fundamenten.

Projecten van Samenlevingsopbouw:

Bewonersplatforms Veurne (2003 - 2008)

Bewonersplatforms en dorpsontwikkeling Poperinge (2007 – 2010)

Bewonersplatforms en dorpsontwikkeling Diksmuide (2009 – 2012)

Meer lezen

Een greep uit de waaier aan literatuur over bewonersparticipatie:

- Goubin, E., & Rubben, M. (2005). Van schietstand tot denktank. Bewonersplatforms voor inspraak en participatie [brochure]. Brugge: Provincie West-Vlaanderen.
- • Verhoeven, S. e.a. (2008). Het burger-ei: perspectieven op lokale burgerparticipatie. Brussel: SoCiuS.
- De Rynck, F., Dezeure, K. e.a. (2009). Burgerparticipatie in Vlaamse steden. Naar een innoverend participatiebeleid. Brugge: Vanden Broele.
- Lanckswaert, E., Thijssen, P., Van Dooren, W. & Dierickx, G. (2010). De burger aan zet. Zin en onzin van participatie. Brussel: Politeia.
- Hindryckx, J. (2008). Van politiek in de dorpsstraat tot bestuur in de gemeente. Een unieke en overzichtelijke combinatie van management, gemeentewetgeving en eigen duiding. Brugge: Die Keure.
- De Rynck, F., & Dezeure, K. (2011). Participatie wordt ge(s)maakt! Over de visie van politici en ambtenaren op participatie. Rapport te raadplegen op www.samenlevingsopbouw.vla.be.
- De Rynck, F. (red.) (2008). De stad in de wijk. Gebiedsgericht werken in Vlaamse steden en gemeenten. Brussel: Politeia.
- Schuermans, G. (red.) (2010). Is er ruimte voor participatie van maatschappelijk kwetsbare groepen? TerZake Cahier, Uitgeverij Die Keure.
- TerZake, tijdschrift van vzw De Wakkere Burger en Samenlevingsopbouw Vlaanderen.
- Lokaal, magazine en ledenblad van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw (VMSG)

Nuttige websites

In ons land

www.samenlevingsopbouw.be
www.west-vlaanderen.be
www.westhoek.streekhuis.be
www.zuid-west-vlaanderen.streekhuis.be
www.midden-west-vlaanderen.streekhuis.be
www.brugge-oostende.streekhuis.be
www.gjswest.be
www.vvsg.be
www.vlaanderen.be/openbaarheid
www.dewakkereburger.be
www.participatiewiki.be
www.dorpinzicht.be
www.dorpmettoekomst.be
www.vrijwilligerswerk.be
www.deverenigdeverenigingen.be
www.thuisindestad.be
www.memori.be
www.kortom.be
www.de-raet.be
www.demos.be
www.netwerkparticipatie.be
www.cibecommunicatie.be
www.kenniscentrumvlaamsestedden.be
www.vlm.be
www.ipo-online.be

Even kijken bij de noorderburen

www.movisie.nl
www.burgersaanhetsstuur.nl
www.wijkalliantie.nl

Regionale projecten en subsidiekanalen

Vlaanderen feest

www.vlaanderen.be/vlaanderenfeest

www.11daagsevlaanderen.net

Regionaal Landschap – Erfgoedcel

www.regionalelandschappen.be

www.erfgoedcellen.be

(Inter)Nationale projecten en subsidiekanalen

Dag van de burenen

www.dagvandeburen.be

Nationale loterij

www.nationale-loterij.be

Koning Boudewijnstichting

www.kbs-frb.be

Telenet Foundation

www.telenetfoundation.be

Cera

www.cera.be

Aardig-op-weg-week

www.aardig-op-weg-week.be

Vlaams-Europees verbindingagentschap

www.vleva.eu/subsidiewijzer

Boodschap van belang

Wat kan Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen voor je doen?

Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen was reeds aan de slag in 4 op 5 van de West-Vlaamse gemeenten. Als organisatie kunnen we daardoor terugvallen op een netwerk van contacten en ervaring. Lokale besturen kunnen bij ons terecht voor samenwerking en ondersteuning om allerlei uitdagingen aan te pakken.

Grondrechten en leefbaarheid in het vizier

Samenlevingsopbouw ondersteunt groepen die een duwtje in de rug nodig hebben om gehoord te worden. Vandaag zijn er meer dan ooit groepen van mensen die moeilijk hun grondrechten kunnen uitoefenen. Samenlevingsopbouw zoekt mee naar structurele oplossingen voor gemeenschappelijke problemen van deze groepen. Nogal wat mensen beschikken vandaag niet over een voldoende hoog inkomen. Ze wonen in een ongezond huis met slechte isolatie, hun kinderen hebben het moeilijk op school, ze hebben geen kwaliteitsvolle job,... Die rechten zouden nochtans voor iedereen moeten gegarandeerd zijn. Daar is het Samenlevingsopbouw om te doen.

Daarnaast werkt Samenlevingsopbouw ook in wijken en dorpen waar de leefbaarheid onder druk staat: het ontbreekt er aan plekken waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten. Er zijn weinig voorzieningen of mensen hebben er geen weet van. Groepen wonen in deze buurten naast in plaats van met elkaar. Rijk praat niet met arm, autochtonen hebben er geen contact met allochtonen. Dat zorgt er voor samenlevingsproblemen. Samenlevingsopbouw kiest voor zogenaamde aandachtsgebieden: stedelijke buurten, sociale woonwijken, maar ook (afgelegen) dorpen op het platteland.

Hoe gaan we te werk ?

Samenlevingsopbouw werkt aan problemen waar groepen mensen mee te maken krijgen. We steunen groepen zodat ze terug greep krijgen op hun eigen leven en hun omgeving, zodat ze kunnen wegen op het beleid.

Enkele voorbeelden: we zoeken hoe ook minder kapitaalkrachtige mensen hun dak kunnen isoleren, we installeren een meldpunt waar mensen terecht kunnen met wanpraktijken van immokantoren, we organiseren een tevredenheidsonderzoek bij sociale huurders, we peilen bij doelgroepen naar drempels die ze ervaren om al of niet gebruik te maken van de sociale dienst van het OCMW, we werken met bewoners en bestuur aan een toekomstplan voor wijken of dorpen, wij organiseren dorpsbewoners in een platform zodat ze in overleg kunnen treden met het gemeentebestuur,...

De mening van deze groepen doet ertoe. We zoeken naar kanalen om hun stem te laten meetellen bij beleidskeuzes en het uitwerken van maatregelen of voorzieningen die hun leven helpen verbeteren.

Het gaat vaak om ingewikkelde problemen. Daarom gaat Samenlevingsopbouw steeds op zoek naar partners om mee samen te werken. In al onze projecten sturen we aan op samenwerking met OCMW's en gemeentebesturen.

Participatief beleid voor wijken en dorpen

In de afgelopen jaren heeft Samenlevingsopbouw ervaring opgebouwd met het gebiedsgericht werken aan leefbaarheid in wijken en dorpen. We werken daartoe formules uit voor overleg tussen bewoners en lokaal bestuur. Het kan gaan om de opmaak van samenhangende wijk- of dorpsplannen of om het installeren van formules die het tweerichtingsverkeer tussen bewoners en bestuur mogelijk maken.

Deze opgebouwde ervaring vindt nu zijn neerslag in deze brochure 'Beslist anders beslissen'. Het lezen van de brochure op zich moet al belletjes doen rinkelen en inspireren om een participatief beleid op de sporen te zetten. Maar er is meer...

Lokale besturen kunnen bij Samenlevingsopbouw terecht

In afspraak met de Provincie West-Vlaanderen kunnen gemeenten en OCMW's bij ons terecht met hun vragen om tot een participatief beleid te komen. Een beleid dat tweerichtingsverkeer met bewoners wil waarmaken, zodat dit beter aansluit bij wat leeft onder de bewoners zelf.

Lokale besturen kunnen bij ons aankloppen met vragen voor ondersteuning op dit vlak. In afspraak met het Provinciebestuur zetten we daarvoor verschillende formules op :

- **Uitwisseling** : we organiseren uitwisselingstafels voor ambtenaren en politici die bewonersparticipatie gestalte willen geven in hun gemeente.
- **Maatwerk** : we geven advies op maat aan lokale besturen die participatietrajecten willen opstarten. De uitvoering ligt bij het bestuur zelf, terwijl Samenlevingsopbouw knowhow mobiliseert om dit mogelijk te maken.
- **Website** : er komt een toegankelijke website waar onze ervaring en die van lokale besturen en bewonersgroepen ter beschikking wordt gesteld met tips, tricks en handige tools.

Indien je met één of andere vraag of met een plan zit om bewoners bij jouw beleid te betrekken. Je kan steeds bij ons terecht. We kijken welke uitdaging voorligt, wat we daarvoor kunnen doen en hoe we kunnen samenwerken.

Contact :

Joke Dekoninck – Programmaverantwoordelijke Leefbaarheid

joke.dekoninck@samenlevingsopbouw.be

051 24 29 28

www.samenlevingsopbouwvvl.be

Beslist anders beslissen: blik op de aanpak

Deze publicatie is een uitgave van Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen met de financiële steun van Provincie West-Vlaanderen, LEADER, Europa, Vlaanderen en VLM.

Kerngroep

Een groep deskundigen reflecteerde in een kerngroep over de gehanteerde werkwijze en de inhoud van deze brochure. Samenstelling kerngroep:

Vanuit Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen: directeur **Chris Verstraete**, programmaverantwoordelijke leefbaarheid **Joke Dekoninck** en opbouwwerkers **Evelien Aneca**, **Katrien Laga**, **Nele Vanveuren** en **Karen Viaene**.

Karolien Dezeure, onderzoeker aan het steunpunt bestuurlijke organisatie Hogeschool Gent, zorgde voor feedback tijdens de verdiepingstafels. Samen met **Filip De Rynck**, hoogleraar bestuurskunde Hogeschool Gent, schreef zij op basis van onze interviews en verdiepingstafels een rapport: Participatie wordt ge(s)maakt! Over de visie van politici en ambtenaren op participatie.

Bern Paret, gebiedswerker leefbaarheid Provincie West-Vlaanderen regio Westhoek, nam deel aan de kerngroep. De Provincie West-Vlaanderen maakt het voor Samenlevingsopbouw mogelijk om tal van projecten rond bewonersparticipatie op te zetten.

Rita L'Enfant, stafmedewerker van Samenlevingsopbouw Vlaanderen, begeleidde vanuit haar expertise omtrent participatie de verdiepingstafels met politici en ambtenaren.

Aanpak

Via persoonlijke interviews werden visie en ervaringen verzameld van politici en ambtenaren uit 14 verschillende West-Vlaamse gemeenten. Deze praktijkverhalen vormden de input voor de twee verdiepingstafels over 'participatie' met opnieuw een aantal politici en ambtenaren uit verschillende gemeenten. De zo aangeboorde inzichten liggen samen met de ervaring van Samenlevingsopbouw aan de basis van deze publicatie.

Samenlevingsopbouw dankt de deelnemende politici en ambtenaren:

Martine Rabaey [schepen Alveringem], Kristien Vanmullem [schepen Bredene], Derek Goes [verantwoordelijke communicatiedienst Bredene], Vera Rathé [medewerker communicatiedienst Bredene], John Vermote [jeugdconsulent De Panne], Lies Laridon [burgemeester Diksmuide], Kurt Vanlerberghe [schepen Diksmuide], Marie Herman [stadssecretaris Diksmuide], Sylvie Anzempamber [cultuurbeleidscoördinator Diksmuide], Piet Osteux [meldingsambtenaar Diksmuide], Nicole Demuyck [schepen Heuvelland], Stefaan Decrock [cultuurbeleidscoördinator Heuvelland], Joris Hindryckx [burgemeester Houthulst], Cathérine Lamaire [informatieambtenaar Ieper], Gerda Mylle [burgemeester Izegem], Dirk Van Walleghem [schepen Izegem], Anton Jacobus [stadssecretaris Izegem], Nele Descheemaeker [cultuurbeleidscoördinator Izegem], Arnaud Montegnies [wijkwerker Izegem], Saskia Vanhove [schepen Kortemark], Geert Verdonck [schepen Middelkerke], Maarten Detroyer [diensthoofd Welzijn Middelkerke], Christof Dejaegher [burgemeester Poperinge], Jurgen Vanlerberghe [schepen Poperinge], Loes Vandromme [schepen Poperinge], Stefaan Kempynck [communicatieambtenaar Poperinge], Bart Wemaere [beleidscoördinator Vrije Tijd Poperinge], Josiane Louwie [burgemeester Staden], Frans Verhegge [gemeenteraadslid Veurne], Jef Germonpré [OCMW-raadslid Veurne], Freddy Degraeve [diensthoofd burgerzaken Veurne], Kurt Schoonbaert [Coördinator Vrije tijd Wingene], Kristof Pector [cultuurbeleidscoördinator Zonnebeke], Karolin Vannieuwenhuysse [OCMW-secretaris Zonnebeke].